

El rap en la didàctica del plurilingüisme

Emilee Moore

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Didàctica de la Llengua, la Literatura, i de les Ciències Socials

Maria Rosa Garrido

Universität de Fribourg/Universität Freiburg

Institut de plurilingüisme/Institut für Mehrsprachigkeit

Abstract

El nostre article descriu els tallers 'Talking languages, parlem (de) llengües' que es van organitzar des del 2013 fins al 2015 dins d'un programa socioeducatiu a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) anomenat Campus Ítaca. El Campus Ítaca està dirigit a alumnes que han acabat 3r d'ESO i té com a objectiu animar aquests adolescents a seguir l'educació postobligatòria. Inclou un campus d'estiu de dues setmanes a la UAB com a activitat principal. Dins d'aquest marc, les dues autores d'aquest article vam participar en la creació i execució de tallers "d'anglès" de dues hores per a grups de 24 alumnes, que tenien com a objectiu trencar amb l'ensenyament tradicional de la llengua estrangera.

El Hip Hop i el plurilingüisme

A Catalunya, i a l'entorn europeu, ja fa més de 15 anys que es parla d'un enfocament plurilingüe. Són diverses les propostes educatives que posen l'accent en el fet que, en el món globalitzat actual, les persones i les seves llengües i varietats lingüístiques interactuen, i que aquestes interrelacions haurien de ser una font d'enriquiment social, individual i educatiu (Nussbaum, 2014). Aquest posicionament s'aprecia, per exemple, en els currículums d'Educació Primària i de l'ESO de l'àmbit català, i en el Marc comú europeu de referència per a les llengües (MCER) o el Marc de referència per als enfocaments plurals de les llengües i de les cultures (MAREP) en l'àmbit europeu. Malgrat aquesta aposta institucional, algunes propostes didàctiques d'anglès en les escoles i instituts parteixen d'una postura monolingüística en què es privilegia la varietat estàndard de l'anglès - una varietat amb pocs parlants - i es tracta com a problemàtic el fet de recórrer a altres llengües o varietats en el processos d'aprenentatge i comunicació.

En la planificació dels tallers d'anglès del Campus Ítaca, volíem promoure la reflexió crítica sobre els repertoris plurilingües dels participants i sobre la diversitat lingüística de la nostra societat. També volíem fomentar la seguretat per part dels alumnes a l'hora d'afrontar noves llengües i de fer servir l'anglès, tot valorant les pràctiques translingüístiques (Otegy, García i Reid, 2015), o els usos integrats, híbrids i dinàmics del llenguatge. Inspirant-nos en la denominada pedagogia del Hip Hop, es va incorporar el rap, un dels elements del Hip Hop, per la seva potencialitat per promoure pràctiques comunicatives 'il·limitades' (Alim, 2011), o sense prescripcions lingüístiques, i per la seva naturalesa reflexiva i crítica. El Hip Hop, tant en anglès com en altres llengües, també forma part de la cultura juvenil a Catalunya, i per tant ens

facilitava l'apropament de la proposta didàctica a la vida dels adolescents. A més, entenem que el rap inclou alguns elements (per exemple, la rima, els versos i les estrofes) d'un gènere escolar més tradicional, com és la poesia (vegeu Aliagas i Fernández en aquest monogràfic), i que pot fer de pont amb els objectius curriculars.

Els tallers '*Talking languages, parlem (de) llengües*'

Els materials utilitzats en aquest taller estan disponibles per consultar, descarregar, utilitzar i adaptar a: <http://hiphopitaca.wikispaces.com>. El taller segueix una seqüència basada en tasques comunicatives, que explicarem pas a pas en aquest apartat.

A mesura que els alumnes entren a l'aula, comencem les activitats de pretasca. Els llums s'apaguen i reproduïm un videoclip amb un rap comercial mentre els alumnes s'asseuen. Després de presentar-nos, escoltem fragments de cançons de Hip Hop en diferents llengües i varietats lingüístiques, que els alumnes han d'identificar. D'aquesta manera, promovem la comprensió de llengües properes, la seguretat davant de l'ambigüïtat, i la valoració positiva de la diversitat lingüística. Les cançons representen diferents àrees geogràfiques i inclouen artistes femenines. Les cançons incorporen l'alternança de llengües (per exemple Sniper feat. Leïla Rami: *Entre deux*, amb lletres en francès i en àrab), l'ús de varietats no-estàndards com el spanglish (per exemple, Tony Touch: *Freak ja*) i crioll haitià (per exemple, Kisa Poum Fe Anko: *Shyne Zion*), i llengües minoritzades (per exemple Atversaris: *Sense por*, amb lletres en català i en anglès).

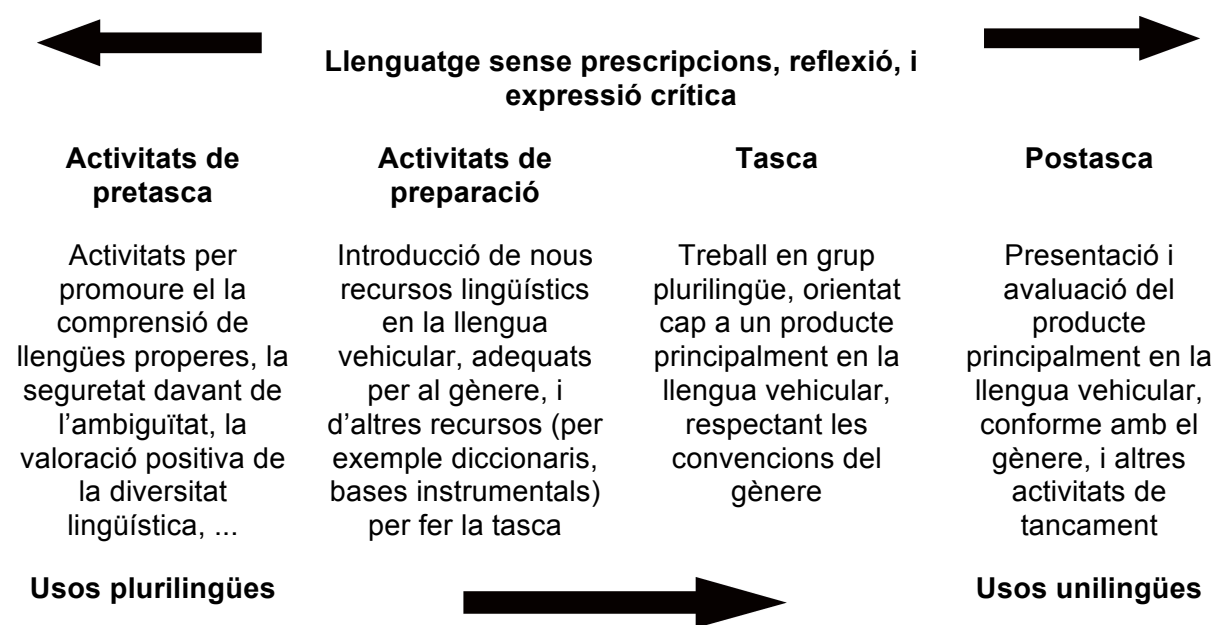
Encara dins de la fase de pretasca, partim dels coneixements previs dels participants, per parlar dels orígens del Hip Hop als Estats Units i la seva expansió global, posant èmfasi en les llengües i les varietats lingüístiques del Hip Hop produït arreu del món, i en les influències de l'anglès afroamericà. Després d'això, per tal de preparar els alumnes per a la tasca d'escriure i interpretar rimes en grups, mostrem un vídeo en el qual el professorat dels tallers representem el nostre propi rap. El presentem com un model imperfecte per a la tasca, posicionant-nos com a rapers no-experts. A continuació, a partir del nostre rap, parlem sobre la temàtica de la biografia lingüística dels raps que hauran de fer els adolescents i introduïm alguns elements de la varietat de l'anglès apropiat per al gènere (expressions i formes típiques del Hip Hop), molts dels quals els alumnes ja coneixen. A més, proporcionem versions instrumentals de les cançons amb les quals hem obert el taller, a partir de les quals els alumnes poden fer els seus raps, i uns diccionaris multilingües, de rima i d'altres recursos disponibles en internet.

Durant la tasca principal, els alumnes treballen en grups de quatre per escriure raps sobre les seves biografies lingüístiques compartides. D'aquesta manera, fem una adaptació en clau Hip Hop de les propostes per treballar sobre la biografia lingüística dels aprenents que s'han fet populars en l'ensenyament d'idiomes en els últims anys. Els alumnes parlen, escriuen, revisen i practiquen les seves produccions. Encoratgem els alumnes a utilitzar els seus repertoris plurilingües, i per tant pràctiques translingüístiques, en la construcció dels seus raps, i de no ser inhibits per les normes de l'anglès estàndard i monolingüe. Alhora, els animem - no els obliguem - a incorporar *el seu* anglès tant com puguin en la seva producció final; és a dir, que el

resultat del procés sigui principalment unilingüe. El fet que la llengua vehicular del taller sigui l'anglès fa que s'hi orientin implícitament a aquest producte final.

Després d'uns 45 minuts, convidem als grups a la part davantera de l'aula per representar el seu rap amb l'acompanyament instrumental que han triat. Per finalitzar el taller, tornem al rap que havíem reproduït mentre els alumnes entraven a la sala al començament, i tots junts cantem una versió subtítulada de la cançó que projectem a la pantalla.

La nostra proposta didàctica es representa en el següent diagrama, que mostra les principals activitats i la nostra manera de concebre els usos i els aprenentatges lingüístics al llarg de la seqüència.

Imatge 1: Activitats i usos lingüístics

Repertoris plurilingües i usos lingüístics

El rap que presentem en aquest apartat el va produir un grup d'adolescents durant l'estiu del 2013/2014. Està reproduït a la dreta en la seva versió original, i a l'esquerra en una transcripció que intenta mantenir tots els elements ortogràfics de l'original. El rap té molts punts en comú amb altres que hem pogut llegir, escoltar i analitzar (vegeu Garrido i Moore, 2016). Quant al contingut, tracta sobre la presència de l'anglès a la vida quotidiana dels adolescents, sobretot a través de la cultura juvenil, i contrasta els usos lingüístics dels autors a les aules de l'ESO amb els seus usos informals. A més, els joves es posicionen com a persones que tenen un repertori plurilingüe que va més enllà de les llengües curriculars, i prenen una postura sobre el bon ús de les llengües. Segons els alumnes, la forma del missatge importa menys que allò que es vol comunicar: *"For speaking there's no rules, while your words doesn't offend"*.

Pel que fa als recursos lingüístics que empren els alumnes en el seu rap, volem remarcar que van produir un text totalment en anglès, malgrat haver fet un procés del tot plurilingüe. Incorporen elements de l'anglès del Hip Hop presentats en el taller, i d'aquesta manera mostren un apropament a les normes pròpies del gènere, en el qual l'anglès estàndard no seria adequat. La seva lletra conté evidències de revisions i correccions com a resultat de la reflexió metalingüística grupal. Els alumnes, a més, intenten incorporar elements com la rima alterna i l'estructuració del text en versos i estrofes força homogènies quant a la seva llargada, elements que són també propis de pràctiques de literacitat més dominants en el context escolar.

Yeah!

Let's do is this

C'mon guys

That's the way it goes in the city
of Barcelona

English, this is the young language
spoken around the world

~~That's what we speak in the village~~

We don't speak it in the village

but we listen to it in all the 'songs'

We speak catalan at school

We speak spanish with the friends

~~choose the language~~

For speaking there's no rules

'euz while your words doesn't offend.

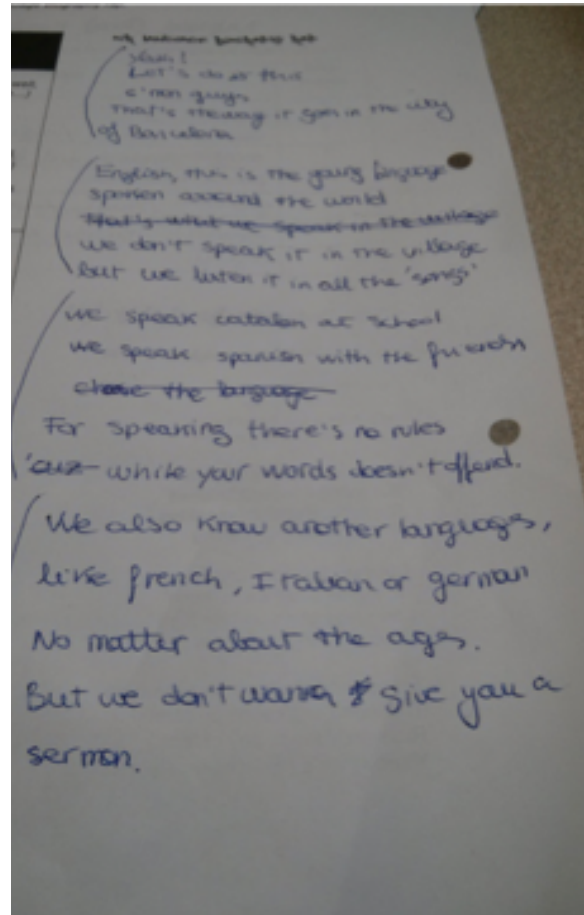
We also know another languages,

Like french, Italian or german

No matter about the ages.

But we don't wanna † give you a

sermon.

Imatge 2: Un rap produït pels participants en els tallers

Reflexions finals

L'experiència d'integrar un enfocament plurilingüe amb una pedagogia del Hip Hop ha resultat ser una aposta potent en els tallers d'anglès. Tal com ens va dir un grup de participants a través del seu rap, "we can speak we do it our way". Els alumnes ens ofereixen així un missatge punyent sobre les possibilitats expressives del seu repertori plurilingüe emergent, i sobre la potencialitat de les formes d'expressió que són pròpies de la cultura juvenil.

En la didàctica de les llengües estrangeres, cal rebutjar postures monolingüístiques, per adoptar una postura coherent amb les realitats d'ús social i del procés d'aprenentatge de les

Esborrany acceptat d'un article que es publicarà en un monogràfic de Perspectiva Escolar, 'El rap entra a l'aula. Contribucions a l'educació lingüística i literària. Núm. 391', editat per Cristina Aliagas.

llengües. En les aules d'anglès del segle XXI, la diversitat lingüística i les pràctiques translingüístiques han de considerar-se un recurs per al desenvolupament del plurilingüisme. El rap obliga a qüestionar les concepcions prescriptivistes de la llengua, i obre pas a noves pràctiques lingüístiques creatives, a la reflexió i al pensament crític.

Bibliografia

Alim, S. (2007). Critical Hip-Hop Language Pedagogies: Combat, Consciousness, and the Cultural Politics of Communication. *Journal of Language, Identity and Education*, 6 (2), p. 161-176. Disponible a:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.508.2569&rep=rep1&type=pdf>

Garrido, M. R. i Moore, E. (2016). 'We can speak we do it our way': Linguistic ideologies in Catalan adolescents' language biography raps. *Linguistics and Education*.

<http://dx.doi.org/10.1016/j.linged.2016.07.006>. Disponible a:

https://www.academia.edu/28815069/We_can_speak_we_do_it_our_way_Linguistic_ideologies_in_Catalan_adolescents_language_biography_raps

Otheguy, R., García, O. & Reid, W. (2015). Clarifying translanguaging and deconstructing named languages: A perspective from linguistics. *Applied Linguistics Review*, 6 (3), 281-307.

Disponible a: <https://ofeliagarciadotorg.files.wordpress.com/2011/02/otheguyreidgarcia.pdf>

Nussbaum, L. (2014). Una didàctica del plurilingüisme. *Bellaterra Journal of Teaching and Learning Languages and Literature*, 7 (3), 1-13. Disponible a:

<http://revistes.uab.cat/jtl3/article/view/v7-n3-nussbaum/652>